

p a p e r s

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

La política exterior de Barack Obama

[Pere Ortega]

Quart Món, Exclusió o persones en desavantatge social?

[Montse Sintas]

La protecció internacional dels drets humans al nostre abast

[Aida Guillén]

Megaciutats.

[Begoña Basterretxea i Teresa Macià]

El teatre social. Entrevista a Marcelo González

[A càrrec de Begoña Basterretxea i Ester Pobeda]

Cinema bèl·lic

[Muriel Giménez]

Sumari

- 2 des de la junta
Els drets humans i el teatre compromès
autora: Ester Pobeda
- 3 opinió
La política exterior de Barack Obama
autor: Pere Ortega
- 6 retalls de premsa
- 7 opinió
Quart Món, Exclusió o persones en desavantatge social?
autora: Montse Sintas
- 10 opinió
La protecció internacional dels drets humans al nostre abast
autora: Aida Guillén
- 12 opinió
Megaciutats
autores: Begoña Basterretxea i Teresa Macià
- 16 rerefons
El teatre social. Entrevista a Marcelo González
a càrrec de Begoña i Ester Pobeda
- 19 cinema
Cinema bèl·lic
autora: Muriel Giménez
- 22 biblioteca
- 23 activitats
- 24 contraportada
"Come-cocos" de Selva Mateo

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge	1100 exemplars
Data d'edició	Desembre del 2009
Dipòsit Legal	B-23019-2007
Consell de redacció	Begoña Basterretxea, Josep Ramon Giménez, Rita Huybens, Albert Roig i Teresa Macià.

Revista quadrimestral

Disseny	Kim Amate
Impressió	Impremta Canigó

Lliga dels Drets dels Pobles

Adreça	Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Adreça postal	Apartat de Correus 2045 08208 SABADELL
Telèfon	93 723 71 02
Fax	93 168 58 71
web	www.dretsdelspobles.org
Adreça electrònica	info@dretsdelspobles.org
Horari d'atenció al públic	de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets dels Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en el que s'han escrit.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Amb el suport de Ajuntament de Sabadell

Fotografia de portada: Vista de Tokio

DES DE LA
JUNTA

ESTER POBEDA

La paraula és missatgera de pensaments, emocions i vehicle d'idees

La paraula que ajuda o la paraula que destorba, la que diem just al moment oportú i la que *pixa fora de test*. La tardana que no calma gens, la que t'espavila i et fa caminar, la que exigeix justícia i és reclam dels que no en tenen. La paraula afalagadora de maternitat, la paraula amiga que estén la seva mà vers la teva, la botzinera embetumada de foscor que s'allunya, emocionada o entrebancada. La que va acompanyada d'un gest amable o el gest amable sense paraula.

La paraula i l'expressió, un dret universal. Un parla i altres escolten o molts parlen i un escolta. Tantes paraules hi ha com maneres de dir-les. Segons la emoció que hi posem al darrera, la mateixa paraula farà mal, farà bé o no farà res de res. Pitjor encara si es tracta d'una sentència d'un poder establert i que, sense emoció al darrera però amb tota la autoritat un jutge, t'empresona de per vida. Paraules que sonen diferents en altres llengües però diuen el mateix. Paraules que provoquen canvis un cop dites, grans o petits canvis, alguns irreversibles.

Un infant mentre juga amb les paraules aprèn el llenguatge i la cultura que li és pròpia, però si no té paraula, si no té veu, trobarà una altra manera de comunicar-se i despertarà uns altres sentits. Pot existir un món sense paraules però no un món sense expressió.

Dins d'aquest món sense paraules viu immers el Marcelo González, quan vol comunicar-se amb el seu públic. Mim de professió i col·laborador de "pallassos sense fronteres" i que juntament amb la Laura, l'Òscar, el Julià i el Rubèn formen la Cia. La Màscara. A l'apartat de rerefons hi trobareu més informació. Aquesta temporada des de la Lliga hem iniciat un treball en equip per dinamitzar el teatre social amb l'objectiu de donar a conèixer, a través de l'art, conflictes sovint ignorats i remarcar la importància i el respecte que cal tenir vers els drets humans. Incorporem dins la nostra tasca de sensibilització un nou repte, la presentació de l'espectacle poètic i musical "Notes en l'oblit".

L'artista ha après a dir la paraula sense ressentiment. És capaç de posar-se a la pell del personatge i treure la veu del dolor i de l'alegria. És explorador del seu entorn i observador crític, és el reflex del mirall que mostra i ens retorna una veritat a vegades feridora. Burxa dins seu per trobar la força que interpreta i la enriqueix amb la seva tècnica. Defensors de la paraula i el gest que ens envien un missatge clar i net, directe a la fibra sensible que et toca i aconsegueix commoure't.

Clarissa Pinkola, escriptora i psicòloga jungniana, diu que existeixen tres maneres d'escoltar. Una que utilitzem per les converses trivials, una altra per adquirir coneixents, i una altra que va directa al cor. I en aquesta via "directa al cor" arriba l'artista, arriba la paraula treballada per despertar consciències i transformar l'art de distreure en una nova expressió. Fem esment amb aquesta presentació l'article 19 de la Declaració Universal dels Drets Humans:

Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.

OPINIÓ

PERE ORTEGA

Coordinador del Centre d'Estudis per la Pau JM Delàs de Justícia i Pau

La política exterior de Barack Obama

L'any 2009, els esdeveniments internacionals d'àmbit militar han estat molt influïts per la presa de possessió de Barack Obama com a nou president dels Estats Units en substitució de George Bush. Obama va anunciar canvis en política exterior respecte al seu predecessor.

El més important, el retorn d'EUA al consens multilateral en política internacional dins de Nacions Unides, fet que suposa un trencament amb la política del gabinet anterior presidida per la unilateralitat. Aquestes mesures es resumeixen en la millora de les relacions internacionals, molt deteriorades per la guerra i invasió d'Iraq en 2003; una nova política de converses amb Iran i Corea del Nord per aturar el possible programa d'armament nuclear d'Iran i desmantellar el de Corea del Nord; un compromís per cercar una solució al conflicte que enfronta Israel i Palestina; i l'anunci del tancament de la presó militar de Guantànamo on EUA manté reclosos a presumptes terroristes.

Vista moderada millora de seguretat, Obama anunciava igualment una retirada gradual de tropes de l'Iraq, sense precisar-ne les condicions, amb l'horitzó d'acabar la presència militar l'any 2011. Però, en canvi, respecte a l'Afganistan, on la guerra interna de resistència a les tropes estrangeres és més intensa, Obama anunciava un increment d'efectius de 23.000 a 68.000 soldats per acabar amb la resistència dels talibans i altres grups insur-

gents. Obama es mostra indecís sobre l'estratègia de lluita contra el terrorisme, que passa per enviar més efectius a Afganistan i acabar amb la resistència afganesa, o bé incrementar la lluita contra el terrorisme islamista en altres indrets del planeta.

L'OTAN el 3 d'abril va complir el 60 aniversari del seu naixement celebrant a Estrasburg una cimera de caps d'estat amb la presència de Barack Obama. En la cimera es van acordar com a punts més importants: la incorporació de dos nous països membres, Albània i Croàcia; la reincorporació plena de França en la estructura militar de la qual s'havia retirat l'any 1966; l'aprofundiment del *nou concepte estratègic* llençat deu anys abans que permet a l'organització actuar fora de l'àmbit de l'Atlàntic Nord; l'augment de la presència militar en Afganistan com a pol principal de la lluita contra el terrorisme internacional; i la recerca d'un major consens amb Rússia respecte a la seguretat europea i mundial.

A la regió de Llatinoamèrica, EUA ha reactivat la IV Flota, inactiva des de 1950, per patrollar per Amèrica Llatina, cosa que ha causat un profund malestar en alguns països de la regió. En aquesta nova situació, EUA i Colòmbia han signat un acord per a l'ús per part del Pentàgon de nou bases militars colombianes per a reforçar el Pla Colòmbia de lluita contra el narcotràfic. Aquest acord arriba després de la no renovació per part d'Equador d'un altre tractat que permetia a Washington utilitzar la base de Manta i que expirava el novembre i deixava als EUA sense bases operatives en Amèrica del sud. Les bases militars a Colòmbia són percebudes com una amenaça pels governs de

Veneçuela i Equador, perquè ja s'havien repetit diverses tensions entre Colòmbia i Equador/Veneçuela, a causa del bombardeig de l'exèrcit colombià a bases guerrilleres de las FARC en territori d'Equador, i el president Uribe de Colòmbia havia acusat el govern d'Hugo Chàvez de facilitar ajuda i armament a les guerrilles que operen a Colòmbia. Aquests fets han desencadenat una situació d'intranquil·litat geopolítica en la regió.

L'anunci d'un modest avenç en desarmament nuclear va arribar en la reunió del mes de juliol entre els presidents d'EUA i Rússia, Barack Obama i Dimitri Medvédev respectivament. En aquesta entrevista van negociar una reducció de l'armament nuclear, i substituir l'acord anterior START I per un de més ambiciós que rebaixés els estocs de caps nuclears intercontinentals d'ambdues potències (EUA té uns 2200 i Rússia 2780 caps) fins els 1675 i els 1700 caps respectivament. Pel que fa als vectors (míssils) per transportar-los, en restaran operatius entre 500 i 1100, mentre que l'acord START I en permetia 1600. Després, en la reunió del Consell de Seguretat de l'ONU del mes de setembre, Obama es va pronunciar a favor d'un major desarmament nuclear, anunciant que abans de finalitzar l'any Rússia i EUA podrien reduir els seus arsenals a 1000 míssils intercontinentals per país. Però malgrat tot, la reducció continua sent modesta, ja que calculant totes les categories d'armes nuclears en existència (curt, mig i llarg abast), entre Rússia i EUA es superen les 20.000 armes nuclears.

Una notícia que ha rebaixat més les tensions entre EUA i Rússia i que fa avançar en el camí del desarmament entre les dues potències, ha estat l'anunci de Barack Obama de renunciar a la

instal·lació de l'Escut antimíssils consistent en bateries de míssils a Polònia i radars a la República Txeca i substituir-los per sistemes a bord de vaixells. L'Escut tenia com a missió exercir de paraigua antinuclear de defensa d'Europa i EUA de possibles atacs d'Iran. La notícia ha tingut una resposta positiva per part del Kremlin que alhora anunciava que tampoc desplegarà míssils tàctics i bombarders a Kaliningrad prop de les fronteres de Polònia i Lituània.

Respecte al cycle armamentístic l'any 2009 va començar immers en una crisi econòmica d'abast mundial que ha fet disminuir la despesa militar de molts països. Malgrat això, Obama, va presentar un pressupost per a l'exercici fiscal de 2009 amb un increment de l'11,3%, que situa la despesa militar del Departament de Defensa en 515.000 milions de dòlars. Respecte a la guerra contra el terrorisme, títol amb el qual es denominen les dues conteses que EUA manté a l'Iraq i Afganistan, s'anuncia un pressupost de 170.000 milions de dòlars, xifra similar a l'any anterior. D'altra banda, la despesa militar d'EUA sempre ha estat presidida per la falta de transparència ja que moltes partides militars es troben fora del Departament de Defensa, que es proveeixen des dels "fons d'emergència" i acaben sent molt superiors a les pressupostades. A aquests efectes Obama va prometre més transparència i fer aflorar les partides militars amagades per altres departaments. Així el mateix SIPRI senyala una xifra per EUA molt superior a l'anunciada pel Pentàgon, 675 milions de dòlars pel 2009.

Conclusions

Aquests són a grans trets els esdeveniments més significatius en política exterior des de l'arribada d'Obama a la Casa Blanca. Si s'analitzen per separat, es poden entreveure petits avenços significatius respecte a l'etapa Bush en desarmament i distensió. No en resolució de conflictes, ja que Palestina i Afganistan són els dos grans conflictes que continuen sent l'obstacle més important per acabar amb l'enfrontament entre el món àrab/musulmà i EUA i els seus aliats occidentals, i els focus que alimenten el terrorisme islamista. La concessió del Nobel de la pau 2009 al president de la primera potència militar mundial, amb més despesa militar, amb més armes nuclears, primer exportador d'armes mundials, amb presència militar de 350.000 mil soldats i 1000 bases militars repartides en més de cent països és un brindis al sol. ■

¿Odiar los occidentales el islam?

Alaa Al-Aswany, escriptor egipci, autor de *El edificio Yacobián* i *El País*, 17 de juliol de 2009-10-27

Denny Pattyn es un sacerdote estadounidense un poco especial. En 1996 creó en Arizona un programa llamado *El anillo de plata* cuyo objetivo fundamental es instar a chicos y a chicas a abstenerse del sexo antes de casarse y convencerlos de que el sexo fuera del matrimonio es malo y pecaminoso. Pattyn celebra actos periódicos a los que asisten cientos de jóvenes estadounidenses que leen con él la Biblia y prometen ante el Señor conservar su virginidad para sus futuros esposos.

En la televisión francesa vi un largo programa sobre el reverendo Pattyn, en el que sus seguidores defendían la virginidad como prueba de virtud. Aparecía también un psicólogo francés dispuesto a discutir sus ideas y mostrarse respetuosamente en desacuerdo con ellos. Empecé a pensar: las ideas de Pattyn sobre la castidad coinciden con las de la cultura tradicional arábigo-musulmana y, sin embargo, en la televisión francesa hablan educadamente del reverendo porque es norteamericano, cristiano y blanco. Si un árabe o un musulmán hubiera dicho lo mismo, se habría enfrentado a un torrente de acusaciones –empezando por las de retrógrado, bárbaro- y lleno de desprecio por las mujeres. Como prueban numerosos ejemplos, este doble rasero de Occidente está muy extendido.

Hace poco hubo elecciones en Irán y el vencedor oficial fue el presidente Ahmadinejad. Pero los resultados se pusieron en duda y se oyeron acusaciones de manipulación. Los gobiernos occidentales se alzaron indignados e hicieron declaraciones públicas de apoyo a la democracia en Irán. Y eso me hace preguntarme: las elecciones egipcias están amañadas desde hace muchos años y el presidente Mubarak se ha afianzado en el poder a base de referendos manipulados, así que ¿por qué eso jamás ha

provocado la ira de los políticos occidentales? La respuesta es que el propósito de ese clamor no es promover la democracia en Irán, sino abochornar a su régimen, que es hostil a Israel y está intentando desarrollar su capacidad nuclear, o sea, que supone una amenaza para el imperialismo occidental. En cambio el régimen egipcio, a pesar de ser despótico y corrupto, es dócil y obediente, y sus políticas sirven a los intereses de Israel y EE.UU., de modo que los medios occidentales pasan por alto sus faltas, por espantosas que sean. ■

No todos son Chávez

Joaquim Ibarz, México, corresponsal
La Vanguardia, 26 d'Octubre de 2009

En menos de un año el mapa político de América Latina puede sufrir fuertes alteraciones con las elecciones presidenciales en siete países. Aunque el populismo chavista mantiene posiciones en Ecuador y Bolivia, el nuevo ciclo electoral podría marcar el retroceso de la izquierda en los países más importantes.

La región se prepara para un intenso ciclo electoral que comenzó ayer con las presidenciales en Uruguay y termina en octubre del 2010 con las de Brasil. En medio, irán a las urnas los ciudadanos de Honduras, Chile, Bolivia, Costa Rica y Colombia. En Venezuela se celebrarán unas cruciales legislativas. La paradoja es que los dos grandes cambios se darían en Brasilia y Santiago, donde los opositores de derecha parten como favoritos para llegar al poder a pesar de la altísima popularidad de los presidentes Lula da Silva y Michelle Bachelet.

En América Latina se han conformado dos bloques que van más allá de las ideologías. La división entre izquierda y derecha es cada vez menos importante que el personalismo de los dirigentes. Aunque ideológicamente el colombiano Uribe es la antítesis de Hugo Chávez, Evo Morales y Rafael Correa, en la práctica hay gran sintonía en la manera de gobernar de estos dirigentes. Los cuatro han cambiado la Constitución de forma irregular –comprando votos, sobornando congresistas, intimidando a los electores- para seguir en el poder.

Aunque los presidentes Tabaré Vázquez, Lula da Silva, Michelle Bachelet terminan su mandato con alta popularidad gracias a la combinación de estabilidad macroeconómica y combate a la pobreza, ninguno pretendió cambiar la Constitución para reelegirse. ■

Quart Món, Exclusió o persones en desavantatge social?

Em costa cada vegada més emprar el terme Quart Món. Crec honestament que és una terminologia en desús. I, també, una etiqueta que, com moltes altres, es penja per simplificar realitats complexes. Cal dir que en els anys vuitanta, el Quart Món al·ludia a la pobresa i la marginació al vell mig d'una societat majoritàriament benestant i desenvolupada. I com que les etiquetes sempre estigmatitzen, m'estimo més parlar de persones i/o de col·lectius en situació o en risc d'exclusió social.

Pot semblar el mateix, però hi ha diferències. Les situacions poden ser canviants, variables, poden revertir, millorar. També empitjorar, però siguem optimistes. La història va endavant no enrere.

La realitat és complexa, diuen les persones sàvies. I difícil d'explicar. Malgrat això, els mitjans de comunicació, i com a periodista ho lamento, recorren a les etiquetes per escurçar o simplificar textos i títols. Un exemple: és el mateix parlar "d'un sense sostre" que "d'una persona en situació de sense llar"? No, no ho és. En el primer cas, la persona desapareix com a tal i la circumstància s'eleva al rang de categoria. En el segon, la persona és preeminent, tot i que hi ha una circumstància adversa afegida. Quina de les dues fórmules és més estigmatitzant? La primera, sens dubte. Per tant, és clar que el llenguatge importa. I molt.

Sortosament, en el camp social, aquest llenguatge ha canviat en les dues darreres dècades. I avui són nombrosos els/les professionals que reivindiquen un llenguatge que no sigui per ell mateix estigmatitzador.

Parlem, doncs, amb la màxima cura d'un dels sectors amb més clara desavantatge social: les persones en situació de sense llar.

És el mateix tenir un sostre que una llar? En absolut. Es pot tenir un sostre, però aquest pot ser tan indigne com si no en tingués. Tenir una llar, en canvi, implica calidesa, família, vincles, afectivitat.. Si ens movem en aquests paràmetres, quants milers de persones a casa nostra –per múltiples causes– no disposen d'una llar? Quins són els factors que concorren perquè una persona es vegi abocada a una situació límit fins el punt de quedar-se sense llar?

Quí són? Quants són?

Malgrat ser un dels drets constitucionals, a la pràctica, milers de persones a l'Estat espanyol no poden exercir el dret a un habitatge digne. Les dades més recents(2008) calculen que a Espanya hi ha més de 30.000 persones en situació de sense llar. Però són moltes més les que malviuen en habitatges sense condicions o en infrahabitatges. L'any 2008, Feantsa (xarxa d'entitats que atenen persones en situació de sense llar) estimava que prop de 15.500 famílies espanyoles es trobaven en aquesta situació. La xifra es dispararia ara si, a més, s'inclouessin en aquesta categoria les persones i famílies a les quals la crisi ha situat en l'ull de l'huracà. I les persones que viuen en habitacions rellogades, en locals clandestins. També, les persones que viuen temporalment en albergs o en d'altres recursos públics i privats, sense massa estabilitat. A Catalunya, l'any 2001 es comptabilitzaren 8.043 persones sense llar repartides en 225 municipis. Però aquí es aplicable el mateix argument que a l'Estat. Les xifres ara es queden curtes

Qui es considera que és una persona en situació de sense llar? La definició "tècnica" diu: "És la persona que no pot accedir —o conservar— un allotjament adequat, adaptat a la seva situació personal i/o familiar d'una manera estable. Les causes d'aquesta situació són generalment de salut, socials, laborals i/o econòmiques".

Algunes dades del INE (Instituto Nacional de Estadística) de persones en situació de sense llar a l'Estat espanyol. Any 2005

- El 83% són homes
- L'edat mitjana és de 38 anys
- El 51'8% és espanyol
- El 17'5 % rep alguna prestació pública (sovint inferior a 500€)
- El 37'5% porta tres anys o més vivint al carrer
- El 46% tenen fills
- El 30% són abstemis i mai no han consumit drogues

Aquestes dades parlen per sí mateixes: una majoria són homes, en plena edat laboral. La meitat, espanyols; amb fills. Menys de la quarta part tenen una pensió o prestació per malaltia, o bé, perceben la Renda Mínima la qual és del tot insuficient per sobreviure. Una part considerable fa tres o més anys que viu al carrer. Gairebé un terç de les persones en situació de sense llar mai no ha consumit drogues i és abstèmia.

D'entrada, hi ha una dada que sobta perquè, si canviés, podria modificar substancialment la vida d'aquestes persones: les prestacions públiques que rep una minoria d'aquesta població els manté sota el llindar de la pobresa. És a dir, la prestació no serveix per a la funció que va ser instituïda i manté la persona sense prou cobertura per viure amb un mínim de dignitat.

Una situació real

Vaig conèixer fa poc en Ramón, un home nascut a Catalunya, de 54 anys, separat fa vuit anys quan les coses van començar a anar malament. Té un fill adolescent que viu amb la mare. En Ramón era pintor i per causa de la seva feina van haver d'intervenir-li el canell. Va quedar malament de la intervenció i ja no va poder exercir el seu ofici. Té una invalidesa que no arriba als 500€. Dorm rellogat en una habitació infecta per la qual paga 300€ i, quan pot, passa algun diner al seu fill adolescent. És una persona que malviu en un infrahabitatge, té un sostre, però no una llar. "Cada dia busco xatarra, si trobo algun metall, o coure, m'el paguen a 3'5€ el Kg. El paper fa anys que no surt a compte". De moment, no té perspectiva que la seva situació millori. Tal vegada -si arriba als 65 anys- el seu futur canviï i accedeixi a algun servei per a la gent gran o ingressi en un centre residencial. Ara li està vetat per l'edat. La pregunta que ens hauríem de fer tots plegats és perquè en aquest país no hi ha una política d'habitatge social, que els faci accessibles a les economies precàries? Per què és deixa en mans del mercat i de l'especulació un dret essencial? Si en Ramón, i moltes altres persones que estan en la mateixa situació, poguessin accedir a un habitatge compartit o a un pis anomenat d'inclusió, la seva situació canviaria a millor. Però els nostres municipis catalans no han fet una aposta clara en aquest sentit.

Llars afectades per processos d'exclusió

La realitat social que Càritas detecta és sempre un indicador fidel de la lluita contra la pobresa, i de la mateixa pobresa i exclusió. El VI è Informe Foessa, editat en 2008 per la confederació de Càritas espanyola, mostra els diferents nivell d'integració social de les llars espanyoles. Lamentablement, el període estudiat

és l'any 2006 i per tant, no recull l'impacte de la crisi que es va començar a sentir amb força el mateix 2008.

Segons aquest Informe Foessa, el 47'6% de les llars espanyoles es troben en una situació d'integració social plena, l'equivalent a 7.500.000 llars. Els nivells formatiu, laboral i residencial d'aquest sector de població són remarcables.

Quan es tracta del segment de població en integració anomenada precària, el percentatge se situa en el 35'3% de la població (5.500.000 llars, amb un promig de 2'5 membres per llar). Aquí els nivells d'ocupació se situen en el 57% de població ocupada, mentre que hi ha el 20% de pensionistes i el 10% que mai no ha treballat.

L'Informe revela quins són els nivells d'exclusió. En l'exclusió compensada situa l'11'9 de llars espanyoles, aprox 1.180.000 llars amb un promig de 2'5 persones per llar. El 35% de les llars són unipersonals i el nivell d'estudis és baix tot i que es manté un índex d'ocupació del 50%. Hi ha un 11% de persones en atur i un 15% d'inactius. El 39'8% d'aquestes llars viu en pobresa econòmica i el 23% té el seu habitatge en un barri deteriorat.

Finalment Foessa situa al 5'3 % de les llars (prop de 800.000, promig 2'7 persones per llar) en l'exclusió severa. I assenyala majoritàriament dues franges d'edat: de 30 a 39 anys (24%) i entre 50 i 64 anys (30%). El nivell educatiu és molt baix: el 18% no sap llegir, el 8% no ha anat mai a escola, el 26% no ha acabat cap nivell formatiu. Així i tot, el 52% treballava per compte d'altri o propi. Pel que fa a la procedència hi ha un 31% de nascuts fora de l'Estat espanyol i amb nacionalitat estrangera (30%). Finalment, el 52% d'aquestes llars són pobres, el 26% en pobresa severa o

extrema. Malgrat això, el 67% d'aquestes llars no va percebre pensions o prestacions durant l'any estudiat(2006).

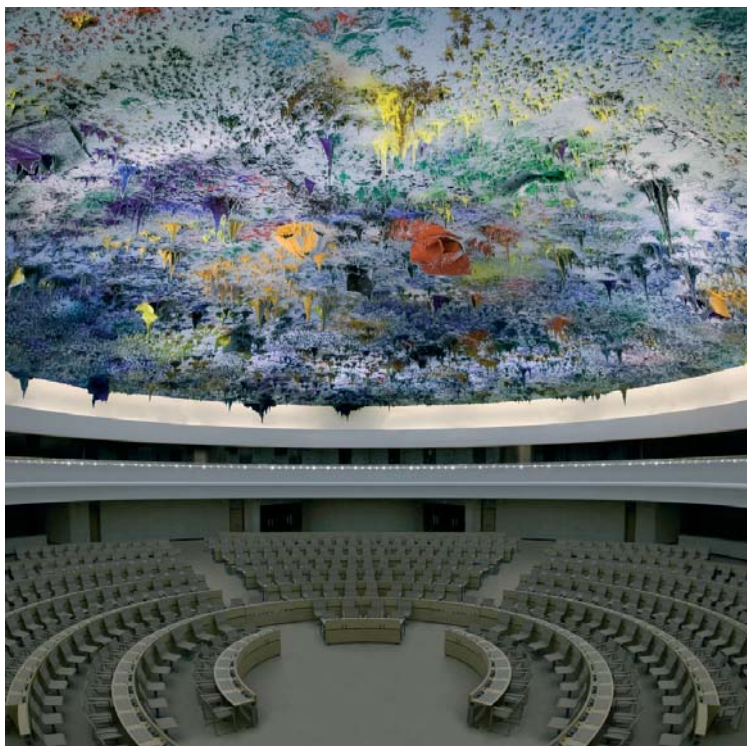
Què podem fer? Què hem d'exigir?

Diguem-ho clarament, els serveis socials no poden fer miracles, desbordats com estan. Ja no són, només, les persones habituals de serveis socials les qui demanen ajuda, sinó veïnes i veïns dels nostres barris de classe mitja, afectats per ERO'S, o famílies hipotecades en risc de perdre l'habitatge per l'atur sobtat o petits comerciants que tanquen portes amb deutes per crèdits impagats. Falten diners, cert, però falta encara més, i cal exigir-la, voluntat política i de govern per fer polítiques socials eficients. I que les prestacions públiques no mantinguin les persones en la pobresa. Cal una educació que millori la formació dels nostres infants i joves, no només a càrrec dels mestres sinó dels seus educadors inqüestionables, els pares. Millorar l'educació no per ser competitiu i servir al mercat, sinó per ser millors persones, més solidàries amb els d'aquí i els que han vingut de fora. Calen serveis socials flexibles i adaptats a les noves realitats i recursos per a les persones i grups en alt risc d'exclusió. I un fet greu: aquests recursos no els volem a prop nostre. Vergonyant. Per això, entitats e institucions opten per no dir massa alt on s'ubiquen.

I calen mitjans de comunicació, públics i privats, als qui exigir que recuperin la funció de servei públic i no idiotitzin encara més . I recolzar la rica xarxa associativa en la que tanta gent a Catalunya hi ha està implicada, i..... ■

Els nous mecanismes de control dels drets humans a l'ONU

Des de moltes entitats que aquí a casa nostra treballem la formació o la sensibilització en drets humans, ens preguntem sovint per l'eficàcia dels mecanismes de garantia i protecció d'aquests drets, sobretot a nivell internacional.

La frustració que molts cops sentim quan les grans violacions de drets humans semblen impossibles de perseguir o sancionar ens fa perdre la confiança en el sistema que els estats han decidit establir. I no ens falten raons per perdre aquesta confiança: la Cort Penal Internacional, encarregada de perseguir els crims contra la humanitat, el genocidi i els crims de guerra, de moment només jutja o investiga casos comesos a l'Àfrica; el govern espanyol acaba de reformar una llei que limita l'aplicació del principi de jurisdicció universal; les resolucions de Nacions Unides són ignorades per les grans potències...

Davant d'aquesta situació poc favorable, des de la societat civil hem de treballar encara més per estendre la cultura dels drets humans i aconseguir el seu gaudi efectiu per part de tots i de totes. Però, com ho hem de fer? La resposta no és senzilla. Tanmateix, intentaré donar algunes claus en les properes línies, sempre des de la base de la formació i el coneixement del propi sistema, que posa al nostre abast mecanismes i institucions molts cops infrautilitzats i desconeguts.

Quan parlem de drets humans des del punt de vista legal, estem parlant d'un cos jurídic que es troba recollit normalment a les constitucions de tots els estats. A Catalunya els trobem igualment a l'Estatut d'Autonomia i fins i tot han estat reconeguts per algunes ordenances municipals. Les societats reconeixen així certs drets i es doten dels mecanismes necessaris per tal de garantir el seu gaudi efectiu. Aquests mecanismes de garantia són variats en la seva naturalesa i també en la seva eficàcia. Així,

trobem els tribunals ordinaris, els tribunals constitucionals, els defensors del poble o *ombudsman* i d'altres institucions subestamentals o locals.

Tanmateix, la violació dels drets humans és constant a tots els estats, molts d'ells incapaços de protegir a la seva població i inclús violant ells mateixos molts d'aquests drets. És per això que, durant tot el segle XX, es va produir un procés d'internacionalització dels drets humans que va culminar amb l'adopció de la Declaració Universal dels Drets Humans al 1948. Des d'aleshores, molts han estat els instruments que a nivell internacional reconeixen els drets de les persones, però, a diferència del que passa a nivell estatal, els mecanismes creats per assegurar els seus gaudis efectius no han estat tan desenvolupats ni són tan efectius, però, sobretot, no són tan coneguts.

El Consell de Drets Humans de Nacions Unides és l'òrgan polític encarregat de vetllar per la protecció dels drets humans arreu del món. El Consell, format per 47 estats, es reuneix quatre cops l'any i adopta resolucions, examina informes i promou nous instruments de drets humans. Com a òrgan interestatal, poc poden fer els actors no estatals, entre d'ells les organitzacions de la societat civil, per influir en el seu procés de presa de decisions. Però sí que és una tasca de les entitats i dels mitjans de comunicació informar sobre el sentit de les votacions que al sí del Consell tenen lloc. Si una resolució condemnatòria sobre la situació de certs drets humans a la Federació Russa no és aprovada per l'oposició, entre d'altres, dels membres euro-

peus del Consell, aquest fet hauria de ser conegut per l'opinió pública, per exemple.

Existeixen, però, d'altres mecanismes no interestatals molt més efectius. En destacarem dos: els procediments especials i els òrgans de vigilància dels tractats.

Es coneixen com a **procediments especials** els mecanismes, temàtics o geogràfics, de control i supervisió de violacions de drets humans que depenen de l'Alt Comissionat de Nacions Unides pels Drets Humans. Aquests procediments es concreten en la designació d'un expert independent o d'un grup d'experts que investiguen, redacten informes i denuncien la situació d'alguns drets, la vulnerabilitat d'alguns col·lectius o la realitat en certs països, com ara el dret a l'educació, els drets dels pobles indígenes, les desaparicions forçoses o la situació als territoris palestins ocupats, per citar només alguns dels 31 procediments especials temàtics i dels 8 geogràfics actualment actius.

Els procediments especials utilitzen el mecanisme de les accions urgents, pel qual poden cridar l'atenció d'un determinat estat sobre una vulneració de drets humans per tractar d'evitar-la o perseguir-la. Molts cops, només una trucada de un procediment especial, interessant-se per la situació d'una determinada persona, detinguda arbitràriament per exemple, és suficient per aconseguir el seu alliberament. Ha de ser una tasca de les entitats donar informació als procediments especials per a què puguin desenvolupar la seva tasca, ja que l'Oficina de l'Alt Comissionat no té capacitat per recollir-la, i ha de ser la pròpia societat civil qui la proporcioni. Tots els procediments especials tenen una pàgina web, una adreça electrònica i un número de fax, que poden trobar-se a la pàgina de l'Alt Comissionat (www.ohchr.org)

A més, aquests experts realitzen visites als diferents països i sempre s'entrevisten amb la societat civil per tal de recollir informació sobre la situació real al terreny. Quatre procediments especials han visitat per exemple l'Estat Espanyol (tortura, migrants, habitatge i lluita contra el terrorisme) i els seus informes han estat en general força crítics amb algunes de les pràctiques de l'estat. Aquestes denúncies, és cert, no tenen força jurídica vinculant i els experts de Nacions Unides no poden obligar als estats a canviar les lleis o la seva aplicació, però si es coneixen aquestes vulneracions, si es dona publicitat a les recomanacions, si, en definitiva, es forma i informa a l'opinió pública, els governs trobaran cada cop més difícil i més "car" electoralment continuar ignorant aquests informes i aquestes denúncies.

D'una manera similar, elaborant informes, treballen els **òrgans de vigilància dels tractats o comitès de Nacions Unides**. Estan formats per un grup d'experts independents, entre 10 i 23, que supervisen l'aplicació per part dels estats part dels drets

recollits en un determinat tractat o instrument internacional de drets humans. Així, existeixen 8 comitès actualment: el de Drets Humans, el de Drets Econòmics, Socials i Culturals, contra la Tortura, el de l'Eliminació de la Discriminació Racial, el de l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona, el de Drets dels Infants, el de Drets de les Persones amb Discapacitat i el de Protecció dels Treballadors Migrants (només aquest últim no ha estat ratificat per Espanya). Aquests comitès examinen periòdicament els estats, duen a terme sessions públiques on els estats han de respondre a les preguntes dels experts, elaboren recomanacions i, alguns d'ells, reben i investiguen denúncies sobre violacions concretes.

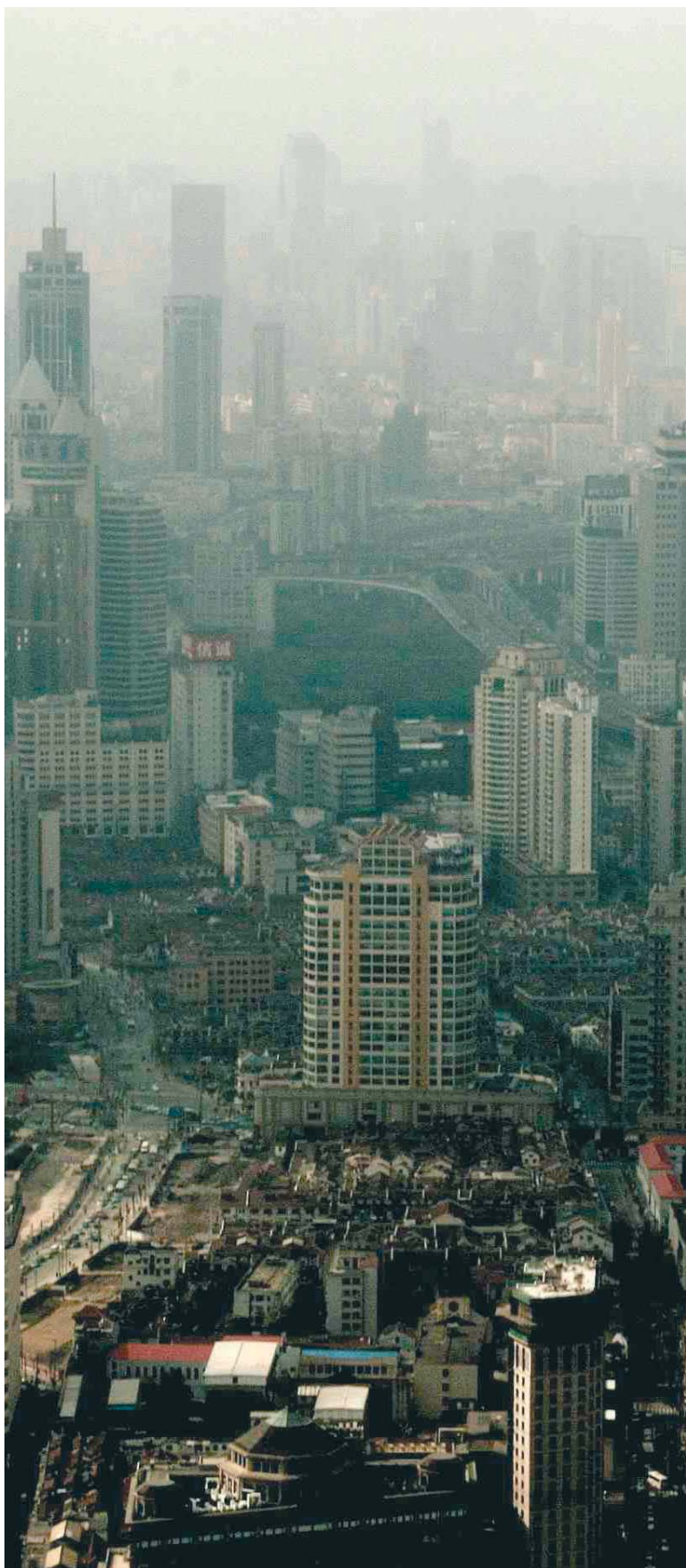
Les possibilitats d'interacció de les entitats de la societat civil amb aquests comitès són molt més amples del que sembla, i així s'ha pogut comprovar en els últims processos sobre l'Estat Espanyol davant del Comitè de Drets Humans al novembre de 2008 i davant el Comitè contra la Tortura aquest mes de novembre. Els experts busquen informació, escolten a les entitats i fan servir les dades que, de manera rigorosa i objectiva, recullen moltes organitzacions i col·lectius. Tots aquests comitès es poden també contactar a través de la pàgina web de l'Oficina de l'Alt Comissionat.

És per això que cal que, amb els pocs recursos amb els que comptem les entitats, que limiten la nostra capacitat d'acció, prioritzem les tasques de formació per donar a conèixer aquests mecanismes, treballem amb els mitjans de comunicació per fer-los visibles i continuem treballant per informar a l'opinió pública sobre l'actuació dels nostres poders públics en matèria de drets humans. El sistema no és perfecte, no és ideal, però l'hem de fer servir, li hem de treure tot el profit possible. Treballem-hi! ■

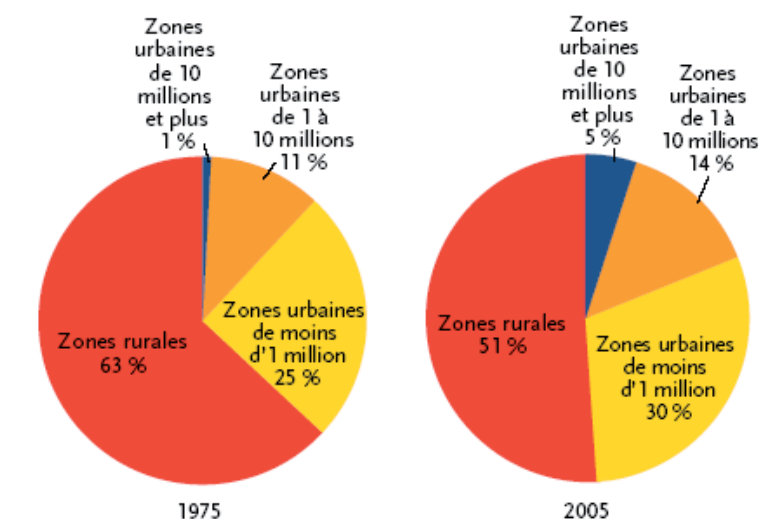
MEGACIUTATS

Es diu que el segle XXI serà el Segle de la Ciutat i és que, actualment, la meitat de la població mundial viu en ciutats, i es calcula que d'aquí a dues dècades, ho farà el 60% de la població mundial. En algunes regions del món, l'urbanització fou un procés que succeí durant la dècada dels 50 i dels 60, o fins i tot abans. D'aquesta manera, més del 70 per cent de la població d'Europa, Nord Amèrica i Amèrica Llatina ja és urbana; mentre que Àsia i Àfrica continuen sent, de forma predominant, rurals (amb el 40 i 38 per cent de les seves poblacions vivint en àrees urbanes, respectivament). Amb tot, si les tendències actuals continuen, la meitat de la població africana serà urbana el 2050, i aquesta tendència se succeirà de forma més immediata a Àsia, degut a les altes taxes de creixement urbà de la Xina, un país que s'espera que tindrà més d'un 70 per cent de població urbana el 2050. Això vol dir, doncs, que la població urbana augmentarà fins a almenys 5 bilions el 2030, i 6,4 bilions el 2050¹.

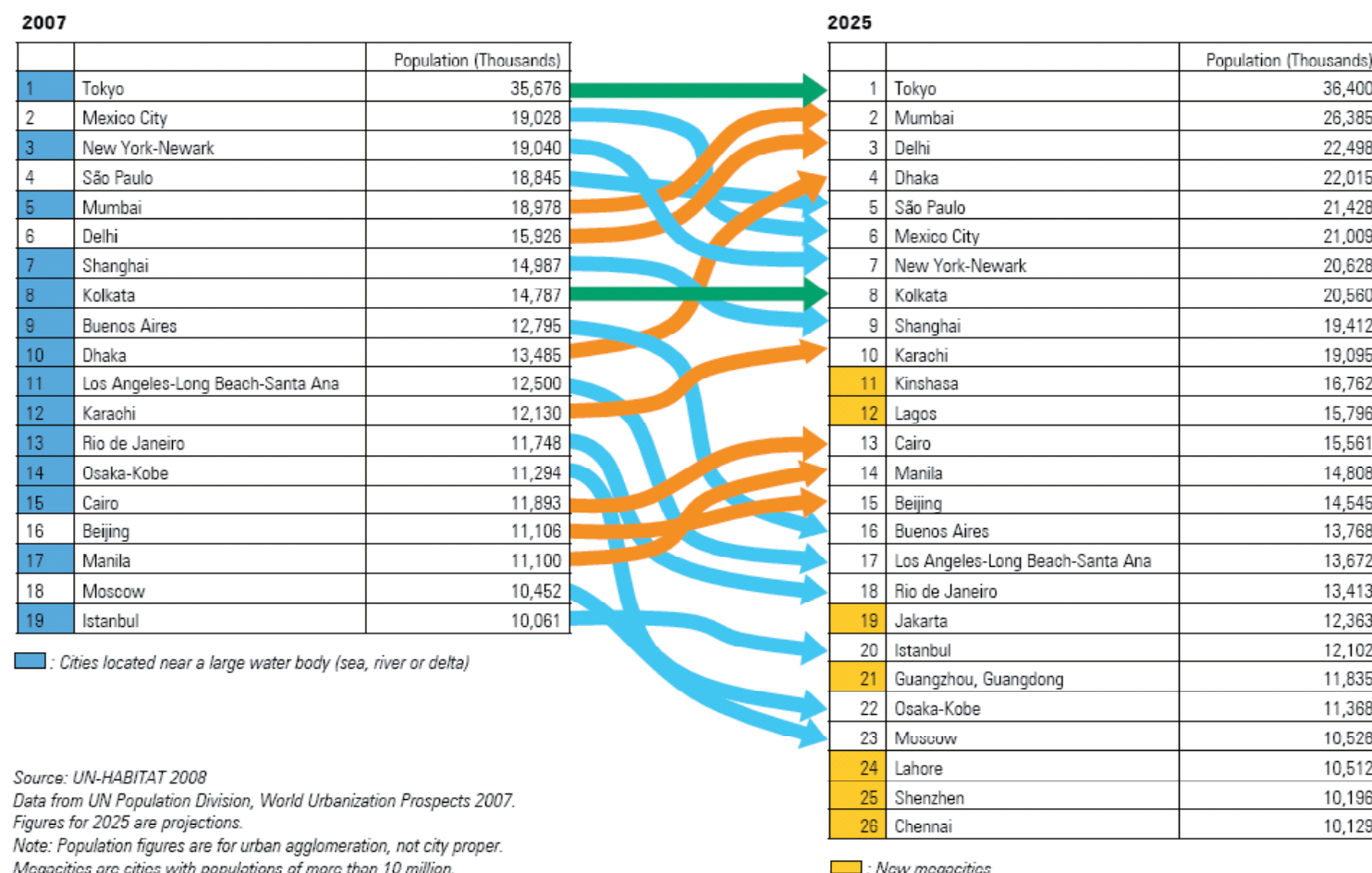
Aquest creixement accelerat es constata, diàriament, amb l'arribada de 190.00 habitants nous a les ciutats (més de dues persones a cada segon). Però no totes les regions estan afectades, de la mateixa manera, per aquest creixement. A les ciutats del Sud, aquest increment, és deu vegades el de les ciutats del Nord. Durant la dècada dels 90, les primeres tingueren una taxa anual de creixement d'un 2,5 per cent, enfront el 0,3 per cent de les segones.

Proporció de la població mundial rural i urbana

Font: Divisió de la Població de les Nacions Unides, World Urbanization Prospects: The 2005 Revision (2006)

Megaciutats entre el 2007 i el 2025

Source: UN-HABITAT 2008
Data from UN Population Division, World Urbanization Prospects 2007.
Figures for 2025 are projections.
Note: Population figures are for urban agglomeration, not city proper.
Megacities are cities with populations of more than 10 million.

¹ UN HABITAT. 2008. *State of the World's Cities 2008/2009. Harmonious Cities*. La major part de dades d'aquest article s'han obtingut d'aquest informe.

Per què aquest creixement?

Molts autors apunten com a primera causa del ràpid creixement demogràfic de les ciutats, a les massives migracions rurals, degudes a la crisi alimentària que afecta durament la població rural. "A ningú li pot sonar més ridícules les elegies bucòliques que als membres de les comunitats rurals moribundes. Mentre que les terres van caient en mans dels bancs, els índexs de suïcidi entre els agricultors han augmentat notablement a tot el món."

Les migracions però, no són l'única causa d'aquest fenomen, sinó que també ho és el creixement natural de les ciutats, l'absorció de nuclis urbans propers; així com la violència, les guerres, les neteges ètniques, les persecucions religioses i desastres climàtics.

Quines implicacions té?

Les ciutats en si mateixes no tenen conseqüències positives o negatives, però un creixement massiu i mal gestionat com el que s'està donant, té unes implicacions dramàtiques tant territorials, socials, com mediambientals. Trencant així, amb l'harmonia de les ciutats tant pel que fa a l'aspecte de la sostenibilitat, com en el de l'equitat.

Jeremy Seabrook defensa la tesi que malgrat la similitud entre la situació que viuen actualment aquestes ciutats i la que van viure les de Gran Bretanya al segle XIX, hi ha una diferència fonamental: i és que les administracions públiques responsables d'aquestes ciutats lluny d'intervenir per a una millor gestió de les necessitats bàsiques de la població, han adoptat polítiques de liberalització i de privatització. De manera que, a les ciutats del Sud s'hi estan defensant les polítiques de governança oposades a les que van servir per corregir les condicions econòmiques a Gran Bretanya.

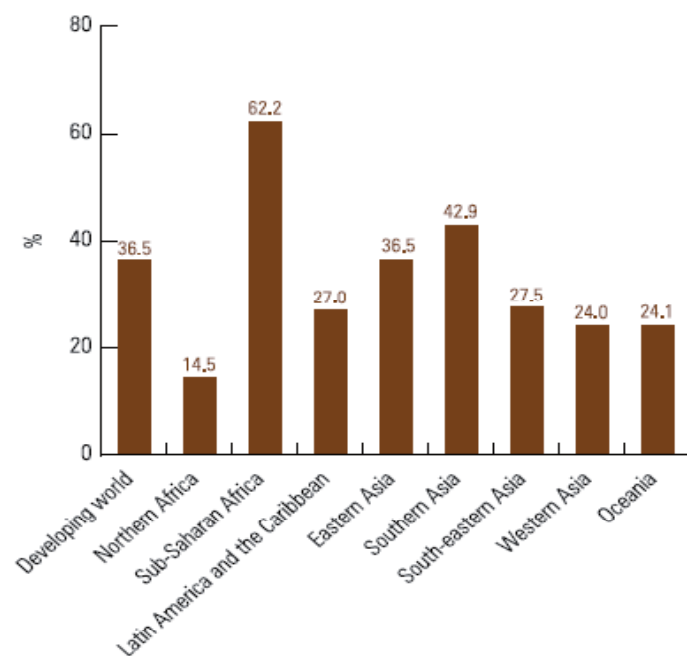
La forma poc organitzada en què s'està produint aquesta urbanització, així, dona lloc a totes les conseqüències derivades d'un excés de població en un espai no adequat: malalties, delinqüència, pobresa, manca de serveis bàsics, atur, problemes mediambientals, etc. Cal fer esment però, que són les dones, sobretot, qui carreguen el pes d'aquestes condicions.

D'aquesta manera, la pobresa, no és només un tret característic de les àrees rurals. Una de cada tres persones que viuen a les ciutats del Sud, viu en un *slum* (que es podria traduir com a "bar-

riada"). La prevalença dels *slums* a l'Àfrica sub-sahariana és la més alta: un 62% de la població urbana viu en un *slum* o pateix una o més de les cinc privacions que caracteritzen un *slum*². A Àsia les dades varien d'entre el 43% al sud asiàtic al 24% a l'Àsia occidental, mentre que a Amèrica llatina i al Carib, el 27% de la població urbana va ser qualificada de viure en aquestes condicions el 2005.

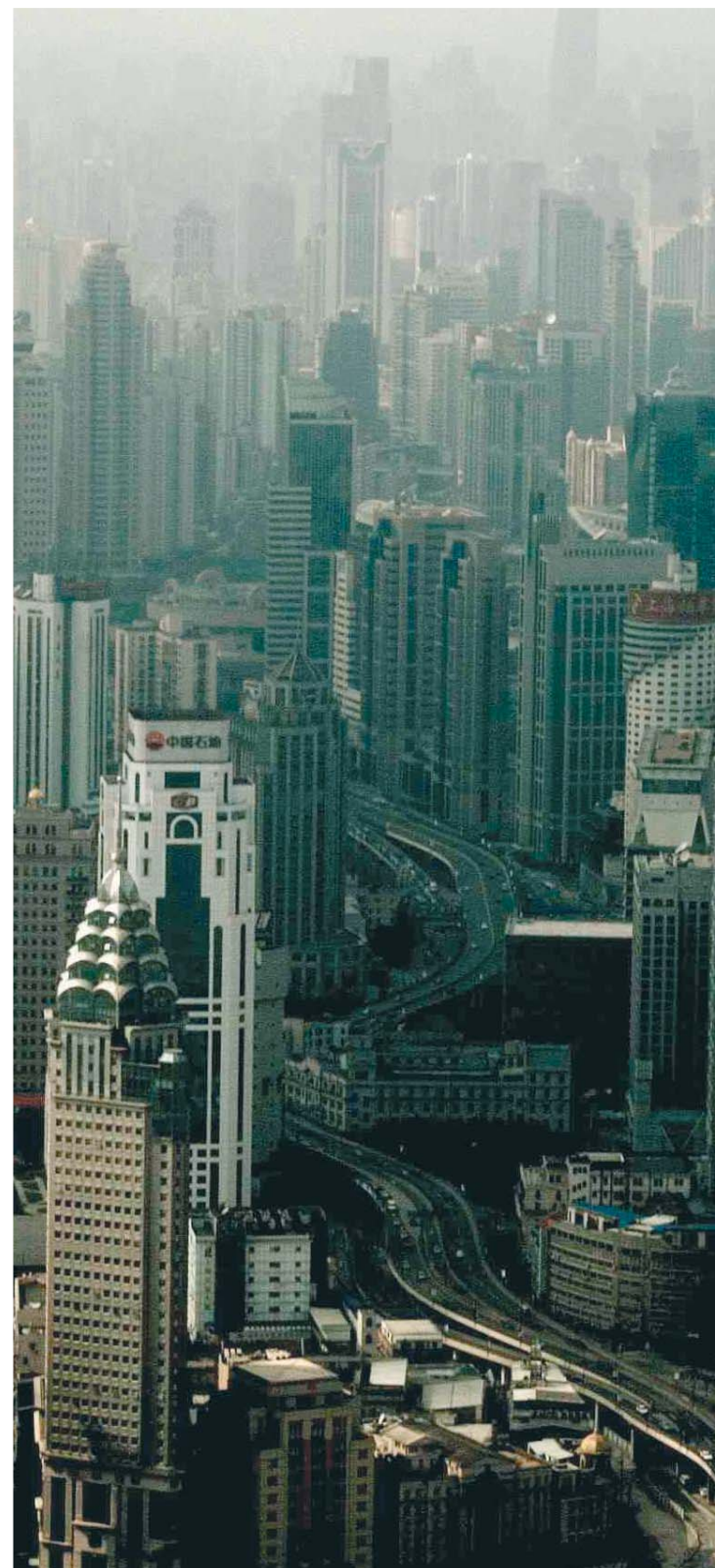
En total, estem parlant de més de 2 bilions de persones vivint en slums, a tot el món.

Proporció de població urbana vivint en *slums* per regió, 2005

Finalment, també cal remarcar el procés d'alienació que pateixen molts joves, desarrelats de les seves llars i comunitats d'origen (observem, per tant, un procés de desintegració de cultures i societats), que han vist com el somni d'una vida millor fracassava, i que es veuen abocats a una vida sense futur. ■

² Falta d'accés a l'aigua potable, manca d'accés a la sanitat, habitatge no durador, àrea d'habitatge insuficient i seguretat de la tinença.

GLOSSARI

AREA METROPOLITANA

El concepte d'Àrea metropolitana o Metròpoli fa referència a un gran centre de poblament, constituït per un gran ciutat central (de vegades, dues o més) i la seva zona adjacent d'influència, constituïda per altres ciutats i/o localitats menors i relativament pròximes. Generalment, les metròpolis formen una única àrea urbana. Actualment, entre les àrees metropolitanes més popu-loses del món trobem Toquio, Ciutat de Mèxic, Seül, Nova York i São Paulo.

CIUTAT GLOBAL

Una ciutat global o ciutat mundial és un concepte promogut pel departament de geografia en la Universitat de Loughborough, i defineix a les ciutats que compleixen amb una sèrie de característiques nascudes a causa de l'efecte de la globalització i al constant creixement de la urbanització. Les més complexes d'aquestes entitats serien les "ciutats globals": les quals tenen un efecte directe i tangible en els assumptes mundials a través d'alguna cosa més que el mig soci-econòmic, amb influència en termes de la cultura o la política. La terminologia de "ciutat global", en contraposició a megaciutat, es creu que ha estat encunyat en primer lloc per Saskia Sassen, en referència a Londres, Nova York, en la seva obra de 1991 *La Ciutat Global*.

MEGACIUTAT

Una megaciutat és usualment definida com una àrea metropolitana amb més de 10 milions d'habitants. Algunes definicions requereixen també que tingui una densitat demogràfica mínima de 2.000 persones/km²). Una megaciutat pot estar conformada d'una, dues o més àrees metropolitanes que s'han unit físicament. Els termes conurbà i metroplex s'apliquen també als casos de diverses àrees urbanes unides. Els termes megapolis i megalópolis de vegades s'utilitzen com sinònim de megaciutat. El terme megaciutat també s'utilitza de vegades per a referir-se a un àrea urbana amb més de 20 milions d'habitants.

Font: *Inventory of World Cities* al 1999

El teatre social.

Entrevista a Marcelo González

Mim al carrer

Marcelo González és mim de professió i ell mateix es defineix com a “defensor d’emocions i sensacions”. Nascut a Mar de Plata l’any 64, va arribar a Sabadell l’estiu del 92, on sempre s’ha sentit acollit i apreciat, tot i les diferències socials i comunicatives en què s’ha trobat. Enyora tota la feina que va deixar a la seva ciutat d’origen, la seva família, el menjar, el temps passat i particularment el tarannà dels argentins. De la

seva terra ens porta la passió pel teatre i el sentiment que les coses es fan en equip, el sentit d’humor i aprendre a riure’s d’un mateix i dels propis drames, i sobretot l’educació per l’art.

Parla’ns una mica de tu...

La meva feina va lligada a la meva família, puntal fort d’on em nodreixo. Una truca-da a Argentina i la meva mare em fa tocar de peus a terra. Em retorna a la font i em recorda d’on vinc i qui sóc. Per a mi, ella ha estat un exemple de valentia i constància. Va pujar 8 fills tota sola en un temps difícil i sempre va prioritzar l’educació. De la meva infantesa he après la capacitat d’abstreure’m de l’entorn i centrar-me en el meu treball per més enrenou que tingui al voltant.

Laura, la meva dona, persona creativa i amb gran sentit de l’estètica, supervisa el meu treball. Sap què un petit detall ajuda a millorar el contingut de l’expressió i el missatge, i que després, en la posada en escena, el públic valora i aprecia. Treballar junts em fa sentir segur a l’hora de representar i a l’hora de recollir els resultats. Sóc incapaç de gaudir sol de les coses. Necessito socis per compartir el dia a dia, i encara que sóc gelós de la meva feina i crític en mi mateix, tinc els objectius clars i sé el que vull dir i com ho vull dir.

I els meus fills són la font d’inspiració més important en tots els aspectes, ells han fet possible continuar amb la meva carrera quan en prou feines es podia veure una sortida i són la força de la meva lluita.

Ets un treballador incansable, quin es el teu secret?

M’agrada involucrar-me i fer treball compromès amb la societat sinó la meva tasca deixaria de tenir sentit i em trobaria com un mercader. El meu objectiu és educar, i és cert que en l’espectacle has de fer un treball comercial però al darrera sempre hi ha una ètica que m’acompanya. Portem 25 anys fent teatre educatiu.

Vaig descobrir l’art i em va agradar, després vaig descobrir el públic i també em va agradar, i després vaig voler fer algu-

Pallassos sense fronteres a El Salvador

na cosa important perquè la meva feina fos interessant. La necessitat de trobar un equilibri entre el meu sentiment d’expressar i el missatge que vull transmetre, m’ha portat a fer treball de denúncia i conscienciació.

El públic que més m’agrada són els infants i el jovent. Són sincers i és la part de la població més susceptible als canvis. Amb ells pots modificar coses, sents que els pots arribar al sentiment més tendre i encara tenen capacitat per prendre decisions i fer les coses de diferent manera.

Treball sense paraules, la meva comunicació és gestual i la pròpia vida el meu gran llibre d’experiències. Una ullada als personatges que circulen per les ciutats és suficient per orientar-me en el treball a fer, però fins que trobo la forma correcta d’interpretació i que el resultat m’agradi poden passar dies. Visc per la meva professió i li dedico el màxim de temps, ben bé unes 16 hores repartides en 5 hores de feina per manteniment físic, 5 hores de treball creatiu i unes altres 4 o 6 de gestió, relacions públiques de la Cia. i representació.

Quan faig treball de carrer puc modificar el gest i el moviment segons la persona que tinc davant. Puc improvisar i si cal seguir aquella energia que ens envolta entre pell i pell, la segueixo sense guió establert. Mai trenco el silenci! A la feina sóc mut.

Quan faig treball escènic és diferent, aquí no val la improvisació, tot està estudiat

al mil·límetre. Els meus moviments van acompanyats de llum i de música, el tècnic de so està pendent de mi i un error pot produir-ne altres en cadena i deslluir l’obra. Tot el gest recau en una tècnica apresada, en hores d’assaig i preparació física, on cal una estructura ferma i un treball en equip coordinat.

Tot i la meva dedicació i experiència cada cop que surto a l’escenari estic nerviós i malament el dia que no el ho estigui! Això és senyal del compromís que tinc amb el públic, per fer una bona feina. Són uns nervis positius que al cap d’un minut ja no hi són i gaudeixo de la vibració que em transmet l’auditori i encara que mai em relaxo, deixo que les coses flueixin. La serenitat te la dóna tota la feina que portes al darrera i tota la preparació prèvia. Dalt de l’escenari sento si els espectadors estan connectats a l’obra o si no ho estan. El meu silenci fa percebre altres elements que la paraula esborra, es capta l’energia d’anada i tornada.

Quan l’obra s’acaba et relaxes una mica per la feina feta, saps que no pots tornar enrere per modificar res, el que està fet, fet està. Però després es desperta el sentit de valoració i cal anar a la recerca de comentaris argumentats i crítiques constructives. No em serveix el copet a l’esquena i les felicitacions, jo cerco com millorar constantment i m’agrada escoltar les queixes.

Foto de l'espectacle *Notes en l'oblit*, el silenci de tantes injustícies

Com valors la feina que fas a "Pallassos sense fronteres"?

Pallassos em dona la possibilitat de sentir-me persona en la meua tasca. Qui ho rep és com un "gelocatil per l'ànima", i qui ho dona torna a casa més ric d'esperit, ens sentim una mica metges en el terreny on la visió diària és dura i fem pinya entre els companys, perquè allà no tenim nom ni competim uns amb els altres, allà tots anem a una. Tots som iguals.

Aquests any per les festes de "La Mercè 09", i gràcies a la gestió d'en Tortell Poltrona, hem fet visible durant tres dies la tasca que realitzem. Més de 12 companyies vam demostrar als espectadors el que fem quan sortim d'expedició. La Plaça de Catalunya es va convertir en un immens escenari on cada companyia representava un territori i feia el seu espectacle de 20 minuts. Després de la mà d'en Tortell i Monty explicàvem la nostra experiència i durant del testimoni connectàvem en directa amb els companys que eren a Àfrica treballant i ho ensenyàvem "in situ".

És difícil demanar ajuts per al "riure". Com fusionar somriures i desenvolupament o cooperació no és fàcil d'explicar als governs, per això aquesta experiència va estar tan gràfica i necessària. Estic convençut que la nostra feina és positiva i agraïda per als països que visitem, compartim moments plens de possibilitats, obrim portes a altres mons que els infants viuen i senten, els transportem a un lloc acollidor

diferent al seu entorn on poden trobar la promesa d'una sortida al conflicte.

Estic segur que plantem llavors en les mentes i noves possibilitats poden néixer després de l'espectacle. Aquell moment de somriure pot esdevenir més tard una visió diferent, amb noves perspectives, en un desig de canvi. El treball comporta una espontaneïtat i un intercanvi que enriqueix les dues bandes, sóc conscient que rebo més del que dono.

Donants unes pinzellades de la teua visió de vida...

Vivim sota l'ombra del poder. Ningú està content amb el que té. Volem seguir pujant esglaons, esglaons per atrapar un lloc de poder que no ens correspon. No ens parem a pensar que potser el nostre lloc és just allà mateix, allà en aquell esglaó on puc fer bé la meua feina i donar sentit a la meua existència. Voler més et fa entrar en un terreny que no té compensació i acabes perdent el que realment importa.

Tal com es viu avui en dia, tindrem molta feina per canviar les coses. Incorporar valors perduts, tornar enrere, esbrinar on es van perdre i com. És urgent la reflexió de la societat i adonar-se'n de la pèrdua de referents i tot el que perdem per defensar-la. Perdem la memòria de vida per protegir una cultura i per la por que altres cultures esborrin la nostra. Espanta perdre la llengua i la tradició i gastem molta energia i diners a fer front a un enemic

inexistent. La suma de cultures enriqueix més que empobreix. Recorrent països he vist la solitud trista i desgraciada del nord d'Europa i la alegria i la pobresa compartida del sud. He vist llocs on es respecta l'artista i la seva feina es reconeguda i valorada i també he sentit l'estigma del "payasito" que pot divertir i entretenir però no deixa de ser res més que això.

Particularment penso que hem de seguir fent treball educatiu fins l'últim minut, si el que fem és sincer i de cor. Vivim en un món materialista i sovint oblidem les coses importants, però tinc la confiança que anirem despertant i ens adonarem que hem de deixar un món saludable perquè l'heretin els nostres fills.

En què treballes darrerament...?

Estem promocionant l'espectacle "Notes en l'oblit" en el marc de la programació de "ciutat i escola", treball que fem conjunt amb la Lliga dels Drets dels Pobles i també la representació del mateix acte per el Dia Internacional dels Drets Humans al Teatre del Sol.

Tenim en curs el programa de Circo Educa amb l'espectacle "Cívic interruptus" que promou el teatre com a instrument per al creixement personal, de recerca i exploració i reflexió tant a nivell individual com de grup per donar el que simpàticament diem: "Una volta al món". I també treballem en el projecte de "matèria grisa", jugar amb d'intel·ligència. ■

CINEMA

MURIEL GIMÉNEZ
Periodista

Cinema i Guerra

La guerra és un dels llasts més antics que trobem en la història humana i com a tal un dels fenòmens socials més estudiats. Des de la lluita a pals i pedres de les primeres comunitats humanes pels recursos, fins a les guerres d'alta tecnologia de principis del segle XXI, el conflicte bèl·lic ha despertat el nostre interès a tots els nivells. Volem entendre'l, conèixer-ne els per quès, i indagar en les seves conseqüències. I el cinema no podia ser menys alhora d'ocupar-se'n, incapaç d'ignorar a una humanitat que ha progressat (si és que en podem anomenar progrés) de manera convulsa, violenta, agressiva, i autodestructiva.

Des dels seus inicis, el setè art ha produït centenars i centenars de "pel·lícules de guerra", des de tots els angles i intencions, responent al corrent d'opinió i ideològic predominant del moment. I per aquest motiu, trobem films que justifiquen, lloen o critiquen un conflicte bèl·lic, o que volen reforçar l'esperit patriòtic, o ridiculitzar l'enemic, segons l'interès de la tendència regnant al país que les produeix, així com per denunciar atrocitats i ajudar a la preservació de la memòria històrica.

La propaganda

Els primers models de cinema sobre guerres que trobem són pel·lícules d'aventura ambientades al llunyà oest: gestes heroiques de "l'home blanc", com *a Paso al noroeste* (King Vidor 1940), *Mayor Dundee* (Sam Peckinpah, 1965), o els clàssics de John Ford, *Río Grande* (1950), *La diligència* (1939), *Fort Apache* (1948) o *Corazones indomables* (1939), colons enfrontats a indis bàrbars i "incivilitzats" per la conquesta de la terra promesa.

Però, paral·lelament a aquest western èpic, sorgeix un primer cinema bèl·lic amb l'objectiu, com a un mitjà més de comunicació de masses, de convèncer a la població dels EUA de la intervenció del seu país a la 2ª Guerra Mundial. Howard Hawks va ser-ne el director fetitxe, amb *Sargento York* (1941), que exaltava els valors nord-americans mitjançant un sergent de profunda religiositat; o *Air Force* (1943), que reconstruïa els atacs japonesos al Pacífic, només dos anys després de Pearl Harbour.

En la mateixa línia, trobem altres mostres paradigmàtiques d'aquesta propaganda cinematogràfica: *Objetivo Birmania* (Raoul Walsh 1945), que narra la fugida a través de la selva birmana d'un grup de soldats nord-americans perseguits per malvats japonesos; o *Arenas sangrientas* (1941 Allan Dawn), encarregada per l'exèrcit nord-americà per augmentar els allistaments; o *Los Boinas Verdes* (1968) dirigida per John Wayne i Ray Kellogg, amb la finalitat de fer callar als detractors de la guerra del Vietnam.

Senders de Gloria, 1957

Adiós muchachos, 1987

El cazador, 1979

La balada de un soldado, 1959

Roma, ciudad abierta, 1945

La denúncia

A l'altra banda ideològica, alguns cineastes comencen a alçar la veu amb pel·lícules on la guerra ja no és honorable, ni heroica, ni lloable.

Un dels primers films antibel·licistes és *Sin Novedad en el frente* (Lewis Milestone, 1930), on es retrata l'horror de les trinxeres a la Primera Guerra Mundial. El film combat l'idea romàntica de la guerra, i la defineix com una realitat terrible, dolorosa, i cruel que destrueix física i psicològicament a qui la viu, soldat o civil, i motivada en funció dels interessos de quatre mandataris. Ho resumeix un missatge del seu protagonista: els governants haurien de resoldre les seves diferències a cops de puny, deixant a la resta del món tranquil.

Sin novedad en el frente, 1930

Però com a cinema de denúncia cal destacar especialment l'obra antibel·licista d'Stanley Kubrick, un dels grans directors del segle XX. El seu primer gran film del gènere és *Senders de Gloria* (1957), un al·legat pacifista que reprèn la problemàtica inherent a la mecànica del cos militar: la distància entre els dirigents, dèspotes intransigents que busquen prestigi guerregant, i els dirigits, titelles sense dret a dissidència. Tot plegat, sota l'allargada ombra dels consells de guerra, les acusacions de "covardia" i les condemnes a mort. Aquesta mateixa crítica als alts comandaments apareix en una altra famosa pel·lícula seva, *¿Teléfono rojo? Volamos hacia Moscú* (1964), una sàtira plantejada en l'època de la gran amenaça atòmica que narra com les obsessions d'uns dirigents governats per la paranoia fan perillar la supervivència de la humanitat.

Dècades més tard, a *La Chaqueta Metálica* (1987), Kubrick es concentra en evidenciar tant l'alienació i reducció de la voluntat humana als camps d'entrenament, com el trauma de l'infern que va significar el Vietnam. Ja ho havien reflectit abans *Apocalypse Now* (Francis Ford Coppola, 1979), o *Platoon* (Oliver Stone, 1986), ambdues pel·lícules construïdes també sobre el procés de deshumanització i bogeria, de destrucció absoluta de l'esperit humà, que pateixen els soldats immersos en la guerra, i com, en aquest context, les persones arriben a extrems insospitats de crueltat i sadisme.

Apocalypse Now, 1979

Després d'aquestes clàssiques denúncies, algunes produccions bèl·liques, nord-americanes sobretot, reprenen un discurs menys agosarat. Es tracta de films com *Salvar al soldado Ryan* (Steven Spielberg); la poètica *La delgada línea roja* (Terrence Malick 1998); *Tres reyes* (David.O.Russell, 1999); *Black Hawk Derribado* (Ridley Scott, 2001); o *Jarhead* (Sam Mendes, 2005).

Les víctimes

El cinema ens mostra que la guerra és terriblement traumàtica per als combatents, però també per qui resta a la rereguarda. Destrossa famílies i vides, perquè tan soldats com civils són incapaços de continuar endavant un cop la contesa acaba, com podem veure a la pionera *Los mejores años de nuestra vida* (William Wyler, 1946); *Hiroshima mon amour* (Alains Resnais, 1959); *El regreso* (Hal Ashby 1978); o *El Cazador* (1979 Michael Cimino).

Però aquells que s'han quedat a casa, principalment dones i nens, han rebut les pitjors conseqüències de la gran tàctica militar: destruir la rereguarda. Les primeres pel·lícules produïdes a les acaballes de la 2a Guerra Mundial mostren tan el sofriment d'una població, l'europea, víctima de l'ocupació d'exèrcits invasors, com l'experiència d'una crua postguerra. El neorealisme italià de Rossellini n'és el principal artífex, amb obres com *Roma, Ciudad*

abierta (1945), *Paisà* (1946), o *Alemania año cero* (1948), retratant l'impacte de la guerra a través de testimonis de vides anònimes. I anys més tard, trobem el film rus *La balada de un soldado* (Grigori Chukhrai, 1959), que a través de les experiències d'un jove soldat ens recorda als 30 milions de russos que van morir amb la invasió nazi. El viatge d'aquest soldat, durant un permís, és una desfílada de ferits, destrucció de ciutats, i refugiats.

Però, el cinema de víctimes per antonomàsia és aquell en què els infants en són els protagonistes. Perquè la guerra és la gran pèrdua de la innocència, doncs trunca el desenvolupament natural d'una criatura. Al 1952, el francès René Clement estrena *Juegos prohibidos*, una mirada a com els infants es veuen obligats a adaptar-se a la guerra i la mort. I al 1987, amb *Adiós Muchachos*, Louis Malle plasma la seva experiència en l'època de l'ocupació nazi de França, com a nen que viu perplex les reaccions de la població a la invasió: des del col·laboracionisme, a la venjança, passant per la resistència, o la simple supervivència amoral.

La producció cinematogràfica més recent ens ha lliurat *Europa, Europa* (Agnieszka Holland, 1990); *West Beirut* (Ziad Doueiri, 1998), sobre l'experiència de tres adolescents durant la guerra civil libanesa; i *Las tortugas tambien vuelan* (Bahman Ghobardi, 2004), potser una de les mostres més crues de com els conflictes afecten a la infantesa a través d'un grup d'orfes que sobreviuen recollint mines antipersones al Kurdistan iraquí, en un ambient de constant conflicte bèl·lic, i amb drames personals que inclouen mutilacions, violacions, i mort.

Ni blanc ni negre

Qualsevol guerra implica dos exèrcits, dues realitats, dos punts de vista. I reflectir-ho és la intenció de Clint Eastwood quan es posa a la pell dels japonesos, a *Cartas desde Iwo Jima* (2006), i dels nord-americans, a *Banderas de nuestros padres* (2006). Eastwood va més enllà d'humanitzar "l'enemic" i fa l'exercici de mostrar els dos bàndols en un mateix context, i resseguir en detall la seva experiència,

víctimes per igual de l'impacte de la guerra en les seves vides quotidianes.

No obstant, la pel·lícula que millor lluita contra la idea maniquea de les guerres és *En tierra de nadie* (Danis Tanovic, 2001). En ella, dos soldats bosnians, un d'ells greument ferit, i un soldat serbi queden atrapats en territori de ningú, entre les dues línies enemigues. El xoc entre ells, ple de retrets i justificacions de l'un i de l'altre, és inevitable; així com l'òbvia conclusió: no hi ha diferència real entre aquests éssers humans, més enllà de ser arrossegats per l'imperatiu d'haver nascut a un col·lectiu humà concret, i de veure's immersos en un conflicte creat per quatre bojos.

La nostra guerra

I no podíem acabar aquest compendi de cinema i guerra sense esmentar, ni que sigui ràpidament, la producció cinematogràfica sobre la nostra "gran guerra": la Guerra Civil Espanyola.

Des de la versió franquista de *Raza* (José Luis Sáenz de Heredia 1941) sobre un guió de Jaime de Andrade, pseudònim del dictador Francisco Franco; a la visió nord-americana a *Por quién doblan las campanas* (Sam Wood, 1943), adaptació del llibre d'Ernest Hemingway sobre les seves experiències com a corresponsal; o les còmiques *La Vaquilla* (Luis.G Berlanga, 1985), i *¡Ay, Carmela!* (Carlos Saura, 1990); i la visió femenina de *Libertarias* (Vicente Aranda 1996), magnífica pel·lícula amb encara millors interpretacions.

No obstant, una de les més encertades propostes sobre el conflicte, i també una de les obres que més controvèrsia va originar, és *Tierra y Libertad* (Ken Loach, 1994), una acurada visió sobre la revolució social que va esdevenir durant la guerra, sobre els conflictes interns del bàndol republicà, i sobre alguns per quès de la pèrdua de la guerra, en una fantàstica adaptació de *l'Homenatge a Catalunya* de George Orwell. Val la pena. ■

Filosofia de los conflictos

París, Sònia Albert
Edit. Icaria, Barcelona, 2009 / 183 pàg.

L'interpretació que acostumem a fer dels conflictes és negativa degut a les conseqüències danyines que l'ús de la violència te. Sembla que solament disposem d'eines violentes per afrontar les situacions de conflictives que vivim, malgrat disposar de suficients habilitats per a poguer-ho fer per mitjans pacífics i que gaudim de bastants capacitats per a aprendre aquests medis. La transformació pacífica dels conflictes es converteix en una metodologia per a la seva regulació que ens aporta una nova imatge de cada conflicte a l'entendre-ho com una situació inherent a les relacions humanes amb la que s'ha d'aprendre a viure. L'autora es proposa en aquest llibre oferir una nova imatge dels conflictes arrel d'un estudi de la metodologia de la seva transformació pacífica. Aquest, es fa des d'una mirada filosòfica aplicada i ens permet rescatar el valor del reconeixement, percepció, comunicació, responsabilitat i cooperació per a la construcció d'una cultura de la pau.

El narcotraficante número 82, Álvaro Uribe Vélez, presidente de Colombia

Camargo V. Sergio,
edit. Universo Latino association,
Espanya, 2008, / 434 pàg.

... i amb la participació de polítics, industrials, hacendados i força pública van crear durant aquesta aliança maleïda, "l'escola" dels esquarterament del narco-paramilitarisme, en la qual ensenyaven en forma macabra i a la vegada professional als joves reclutats, el saber desmembrar ales seves víctimes en el menor temps possible i amb la major agilitat.... L'autor analitza rigorosament la greu crisi institucional a Colòmbia que considera està a mans de la màfia i governada per un "espuri" president.

¿De qué se alimenta el hambre?

Hauenstein Swan, Samuel i altres,
"Acción contra el Hambre",
edit. Icaria, Barcelona, 2009 / 205 pàg.

La crisi no s'ha acabat. Encara que els preus mundials dels aliments estan disminuint, els preus locals han continuat augmentant o s'han mantingut elevats en la majoria dels països vulnerables, posant així a milions de persones en situació de risc. Mentre les llars espanyoles s'estrenyen el cinturó, milions de famílies africanes s'estrenyen el ventre. Tot i que encara no es pot parlar d'un clar increment global de la desnutrició aguda, qui dedica el 75% dels seus ingressos a comprar aliments solament compten amb sortides extremes davant d'aquest tipus de conjuntures: reduir el número de racions d'aliments, endeutar-se, vendre els seus enceres o emigrar. Això comportarà, més aviat que tard, conseqüències sobre l'estat nutricional i la salut de milions de perso-

nes si no s'actua a temps. Es necessiten urgentment recursos i voluntat per a traduir la política mundial en respostes eficaces que facin front a les necessitats dels més afectats i vulnerables.

Anticooperación. Interferencias Norte - Sur

Llistar Bosch, David,
edit. Icaria, Barcelona 2009 / 316 pàg.

Quin sentit te l'actual sistema d'ajuda internacional front instruments transnacionals molt més potents que generen pobresa, destrueixen ecosistemes o permeten la violació dels drets humans?. Com explicar que darrera 60 anys de cooperació internacional al desenvolupament, el món dels empobrits, en el seu conjunt, no hagi millorat?. Per a respondre a aquestes qüestions, aquest llibre proposa i desbrolla el concepte "anticooperació". Es refereix al conjunt d'interferències negatives, desestructurants, actives des del Nord (global) vers el Sud (global).

En aquesta obra es comparen els fluxos de la cooperació al desenvolupament amb els associats als principals mecanismes d'anticooperació. Així, se sosté que tot i que l'ajuda internacional fos de qualitat o eficaça, els seus efectes serien globalment inferiors. L'autor, torna a examinar àmbits com el deute extern, el comerç internacional, la producció tecnològica, el canvi climàtic, el garbellat migratori, la guerra, o el propi ajut. Contraposant "cooperació" i "anticooperació" es plantegen els reptes per el sector de la cooperació i els moviments socials de justícia global en general, en la seva voluntat de transformació de les relacions desiguals que caracteritzen a la globalització capitalista.

Kioto 2. Cómo gestionar el efecto invernadero global.

Tickell, Oliver, Encuentro,
Icaria editorial - Intermón Oxfam editorial,
Barcelona 2009 / 311 pàg.

El protocol de Kioto, el primer pas vacil·lant per evitar l'amenaça del canvi climàtic, ha fracassat. Necessitem urgentment una nova via d'acció. L'autor d'aquesta obra presenta una solució sorprenentment original. Els fons recaptats mitjançant un sistema de drets limitats de producció de gasos d'efecte hivernacle, que se posarien a la venda en una subhasta global, podrien reinvertir-se en sanar els danys ocasionats pel canvi climàtic. En una combinació d'idealisme i propostes realistes basades en una sòlida teoria econòmica, Tickell posa en evidència les mancances dels actuals plantejaments, i imagina un sistema més just i eficaç. Kioto 2 promet desterrar el desànim de l'era post-Kioto, fent renèixer l'esperança de que encara és possible una solució per sortir de la crisi a la que s'enfronta el planeta.

Un llibre, un autor

Violència

Zizek, Slavoj,
Edit. Empúries, Barcelona, 2009 / 252 pàg.

Més enllà del seu carisma escènic, l'autor - convertit en l'Elvis Presley de la sociologia - aborda problemes que preocupen de debò el món d'avui, des de l'11S o la guerra de l'Irak fins l'integrisme islàmic i les inconsistències de les democràcies occidentals. En aquesta obra, fa una lúcida anàlisi de la violència inherent al sistema capitalista i planteja que tota aquella violència que es veu a simple vista, en el fons, està generada per una altra de més amagada, la que sosté el nostre sistema polític i econòmic. En aquest assaig apassionat, Zizek denuncia sense contemplacions les democràcies del món occidental, regides per l'imperatiu econòmic. També explora els sagnants règims totalitaris del segle XX i la violència divina que ha emergit en els últims anys amb el terrorisme islàmic.

Slavoj Žižek

Nascut a Liubliana (Eslovenia) el 21 de març del 1949. És sociòleg, filòsof. La seva obra integra el pensament de Jacques Lacan amb el marxisme, i en ella destaca una tendència a exemplaritzar la teoria de la cultura popular. La seva carrera professional inclou un lloc d'investigador en l'institut de Sociologia de la Universitat de Liubliana, així com càrrecs de professor convidat en diverses universitats que inclouen Columbia, Michigan, entre d'altres. Actualment és el director internacional de l'institut Birkbeck per Humanitats, a la universitat de Londres.

Žižek utilitza en els seus estudis exemples extrets de la cultura popular, des de l'obra d'Alfred Hitchcock i David Lynch, fins la literatura de Kafka o Shakespeare, a més de problematitzar autors oblidats per l'acadèmia com V.I. Lenin, Stalin y Robespierre i tractar sense remordiments temes delicats com el fonamentalisme, la tolerància, la subjectivitat i el políticament correcte en la filosofia postmoderna.

Utilitza també la teòrica psicoanalítica en la versió lacaniana com a arma per els seus habituals anàlisis de política internacional, considerant no solament als líders i els seus possibles problemes psicològics, sinó també a la societat en el seu conjunt.

El 1990 fou candidat a la presidència de la república d'Eslovenia encara que no fou elegit.

Alguns llibres destacats: El sublim objecte de l'ideologia (1992), Gaudeix del teu símptoma! Jacques Lacan dins i fora de Hollywood (1994), Estudis Culturals. Reflexions sobre la multiculturalitat (1998), Ideologia. Un mapa de la qüestió (2003), La revolució toba (2004), El títore i el nan. El món pervers del cristianisme (2005), En defensa de la intolerància (2007).

ACTIVITATS I INFORMACIONS DE LA LLIGA

Presentació del documental de campanya "Indígenes, quan la terra camina"

El passat dijous 12 de novembre de 2009 vàrem presentar oficialment el documental de campanya "Amazònia, masato o petroli" al cinema Casablanca - Kaplan de Barcelona. La presentació va ser tot un èxit d'assistència. Vàrem comptar amb la presència i intervencions d'Andreu Felip, director de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, Josep Ramon Giménez, director del documental i Lily La torre directora de Racimos de Ungurahui (entitat col·laboradora del documental). www.masatopetroli.org

Curs sobre Filosofia de la Pau al segle XX

Durant tot el mes de novembre s'ha realitzat el curs sobre filosofia de la pau al segle XX al Casal Pere Quart. El curs constava de 9 sessions de reflexió sobre els principals autors del pacifisme del segle XX: Gandhi, Luther King, Einstein i Russell. Donat l'interès demostrat pels assistents, el curs s'ha complementat amb dues sessions de cinefòrum sobre Gandhi i Luther King.

Seminari sobre polítiques educatives "Educació, política i poder"

Estem davant d'una mercantilització de l'educació? L'educació està sotmesa al biaix economicista? Tot contestant aquestes preguntes el seminari, que tingué lloc al Casal Pere Quart els dies 1, 2 i 3 de desembre, fou un espai de debat i aprofundiment sobre la tendència actual i futura de les polítiques educatives a Catalunya.

Txetxènia, 10 anys després

Què s'amaga a Txetxènia 10 anys després de l'inici de la segona guerra russotxetxena? Per què assassinen activistes i periodistes que denuncien allò que hi succeeix? Quins motius hi havia darrera la nova ofensiva russa del 1999 i per què la guerra continua?

Per donar resposta a aquestes preguntes, La Lliga va organitzar el passat 21 d'octubre un acte en què es va visualitzar el documental Desconfiança i es va realitzar una posterior taula rodona amb la participació del director del documental, Andrei Nèkràsov, així com amb un destacat activista de DDHH txetxè, membre de l'ONG Memorial, Usam Baysaev.

Taller sobre la violència sexual i els drets humans a la República Democràtica del Congo.

El passat 11 de novembre, la Lliga dels Drets dels Pobles juntament amb Farmacèutics Mundi, van organitzar un taller per visualitzar i denunciar la vulneració dels drets humans a la RDC, concretament la violència sexual. El taller va ser dinamitzat per Marie Dolorose Kafanya, presidenta de FEPSI (Femmes engagées pour la Promotion de la Santé Intégrale) de la RDC. A través del seu testimoni Marie Dolorose Kafanya ens va apropar a la realitat de la regió - est de la RDC- on FEPSI fa més de nou anys que hi treballa donant suport a les víctimes de la violència sexual.

Presentació de la Campanya "Colòmbia, pau en moviment"

A la Lliga dels Drets dels Pobles hem iniciat una nova campanya, aquest cop dedicada a l'estudi i incidència al conflicte de Colòmbia. Amb aquesta campanya donem suport als moviments socials que treballen per transformar la situació actual, construint una Colòmbia lliure de violències.

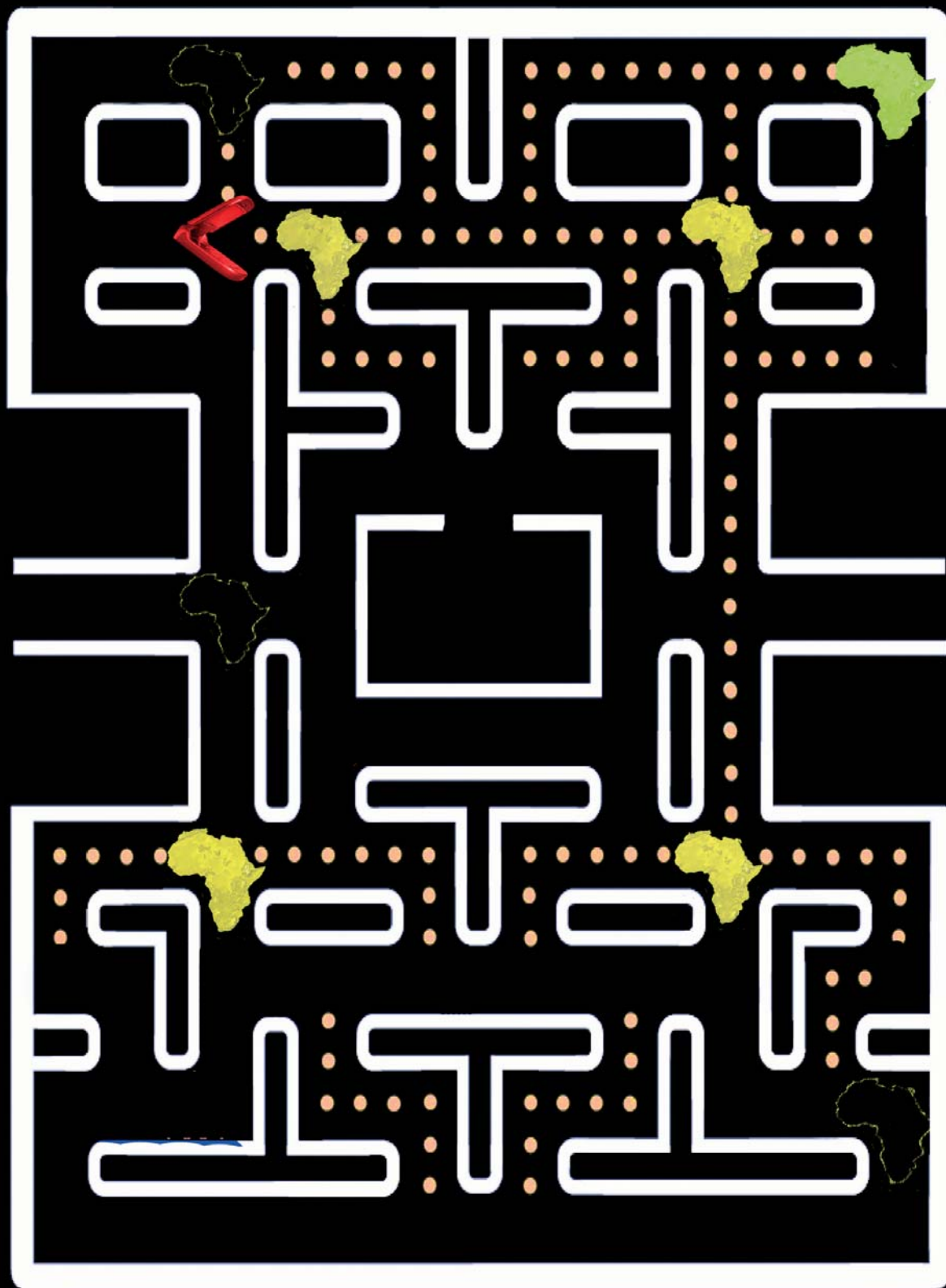
Presentació del documental Los niños de Inkisi

En l'any que commemora el 20è aniversari de la Declaració dels Drets dels Infants, a la Lliga dels Drets dels Pobles hem volgut presentar el documental Los niños de Inkisi, amb la presència de Gilbert-Ndungu Nsangata, director i guionista del documental, guardonat amb el premi Cine Possible i Millor documental de Drets Humans al Festival MiradasDoc 2009, de Tenerife. L'acte fou el dia 18 de novembre al Casal Pere Quart de Sabadell.

Taller de conta contes

Durant els mesos d'octubre, novembre i desembre des de la Lliga dels Drets dels Pobles s'ha realitzat el taller de conta contes que té per objectiu reforçar el valor de la paraula i la comunicació mitjançant els contes, recuperar els contes com a eines educatives i de transmissió oral, apropar valors i coneixement de l'entorn als infants i potenciar la memòria, l'enginy i la capacitat d'aprendre. El curs, que anava especialment dirigit a docents i persones dedicades al món de l'ensenyament, fou un èxit tant pels seus continguts com per la satisfacció dels assistents.

Títol: Come-cocos. Autora: Selva Mateo. IES Ferran Casablanques de Sabadell. Concurs de contraportades 2009 per la Revista Papers.
Motiu del concurs: l'Àfrica i els recursos naturals